

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію
«Преса господарських товариств Східної Галичини: тематичні аспекти
суспільно-політична роль (1918-1939 рр.)»

Іваницької Божени Василівни

(науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент

Романишин Юрій Олександрович),

поданої на здобуття наукового ступеня

кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю

27.00.04 – теорія та історія журналістики

Вивчення розвитку історії української журналістики має неабиякий значення не лише для розуміння тих історичних передумов, які спричинили становлення сучасної культури, але й для формування напрямків подальшого розвитку Української державності, що за сучасних умов, коли Україна вкотре трансформується і обирає новий європейський формат побудови внутрішньо- і зовнішньополітичних відносин, має неабияке теоретичне і практичне значення.

Перша половина ХХ століття (зокрема період між двома світовими війнами) є особливо цікавим і динамічним у розвитку української періодики. Певний досвід, що сформувався до і в період Першої Світової війни, «медовий рік» розвитку преси на території Наддніпрянщини (що мав свої відголоски і в становленні преси Галичини), досвід ленінської і франкової школи публіцистики, а також тісні зв'язки Галичини із журналістськими системами Західної Європи, – усе це сформувало традицію галузевої періодики на теренах Східної Галичини.

Не викликає жодних сумнівів і актуальність обраної теми дослідження: господарська преса зберігає цінний досвід економічного розвитку регіону, оскільки відображає діяльність фахово-господарських та культурно-просвітницьких громадських об'єднань – товариств «Просвіта», «Сільський господар», кооперативів тощо. Як влучно зауважує дисертантка, «книги, газети й журнали фахово-господарських та культурно-просвітницьких товариств були органічною ланкою в системі західноукраїнського інформаційного простору міжвоєнного періоду, а надруковані в них матеріали містять багатющу, іноді унікальну інформацію про різні аспекти політичного, культурного, духовного та господарсько-економічного життя українського суспільства на

західноукраїнських землях як частини єдиної української нації. Адже саме через друковане слово здійснювався вплив на свідомість читача і водночас матеріали періодики та книжкова продукція були відображенням господарсько-економічного й духовно-культурного рівня суспільства» (с. 4). Лише через детальне дослідження досвіду організації господарської діяльності можна сформулювати якісно нові й ефективні форми господарювання, що зможуть стати основою розвитку господарсько-економічного устрою України.

У своєму дослідженні Божена Василівна детально проаналізувала наукові розвідки, присвячені становленню і розвитку періодики на теренах Галичини, серед яких вагомими є праці Н. Зелінської «Наукове книговидання в Україні: історія та сучасний стан», І. Крупського «Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX – перша чверть XX ст.)», С. Костя «Нариси з історії західноукраїнської преси першої половини XX ст.», Л. Пинди «Українські сільськогосподарські видання Східної Галичини як джерело бібліографічної інформації (20-30-ті роки XX століття)», Л. Снісарчук «Українська преса Галичини (1919-1939 рр.)» та ін.

Окрім того, дисертатнка опрацювала джерела, що розкривають специфіку розвитку окресленого регіону. Зокрема, мова йде про дисертацію З. Струк «Діяльність українських кооператив у Західній Україні 1921 – 1939 рр», дослідження Є. Храпливого «Сільське господарство Галицько-Волинських земель» та «Сорок літ праці краювого товариства “Сільський господар” у Львові» та ін.

Детальний аналіз історіографічної та джерельної бази дослідження подано у підрозділі 1.1. «Історіографія та джерельна база дослідження» (с. 11-22). У результаті аналізу дослідниця приходить до висновку, що «досі немає спеціальних досліджень, присвячених особливостям функціонування та ролі друкованих органів фахово-господарських товариств Галичини міжвоєнного періоду» (с. 22) і саме цим обґрунтовує новаторство дисертації.

У підрозділі 1.2. «Методологічні аспекти дослідження фахово-господарської періодики Галичини міжвоєнного періоду» (с. 22-29) Божена Василівна обґрунтовує методологічну основу дослідження, акцентуючи увагу

на тому, що «теоретичною і методологічною основою дисертації загалом є принципи, закладені як основа для дослідження теорії та історії масової комунікації, актуальні праці українських та закордонних авторів, присвячених проблемам журналістикознавства» (с. 29).

Другий розділ дисертації «Виникнення і розвиток культурно-просвітніх та господарсько-виробничих товариств, їх роль у диференціації преси» (с. 31-72) Божена Василівна присвятила з'ясуванню історичного контексту виникнення господарської періодики на теренах Східної Галичини, звертаючи увагу на те, що «товариства „Просвіти” і „Сільський господар” виникли як реакція західноукраїнської інтелігенції на тогочасні економічні й політичні виклики, перед якими передовсім опинилися українські селяни як найчисельніша верства української нації. Допомагаючи їм побороти неграмотність, товариство „Просвіта” відтак сприяло зростанню їх політичного розвитку, а потім намагалося привчити й до ефективного ведення сільського господарства. З цією метою під патронатом „Просвіти” започатковувалися різноманітні курси, що допомагали селянам економічніше й продуктивніше вести своє господарство» (с. 47). Визначаючи причинно-наслідкові зв'язки між виникненням культурно-просвітніх і господарсько-виробничих товариств та появою господарської періодики, Б.В. Іваницька говорить про те, що видання господарсько-кооперативного спрямування з'явилися як спосіб подолання інформаційного бар'єру між інтелігенцією, що могла і мала бажання розвивати господарсько-економічний устрій краю, та населенням, що потребувало негайної допомоги, в тому числі і через просвітництво.

Звертаючись до початків диференціації преси, Божена Василівна, акцентує увагу на виданні «Зоря Галицька», що заклала фундамент для подальшого розвитку і диференціації періодичних видань Галичини. Таке обґрунтування дає чіткий напрямок для розгортання процесу усвідомлення значення галузевої періодики у формуванні самоусвідомлення українським етносом своєї самодостатності й спроможності будувати власну державу.

Аналізуючи розвиток господарсько-фахових та просвітянських видань, Б.В. Іваницька серед найперших визначає часопис «Господар і промисловець».

Дослідниця не лише визначає його позитиви і недоліки, але й вказує на ту роль, яку часопис відіграв у становленні й розвитку господарської преси Східної Галичини.

У третьому розділі «Формування тематики періодичних видань та репертуару книжкової продукції як відповідь на актуальні сільськогосподарські проблеми краю» (с. 71-133) мова йде про роль друкованих видань у вдосконаленні землевпорядкування та веденні сільськогосподарського виробництва, а також розглядається пропаганда нових методів роботи у провідних галузях господарства. Дослідниця приходиться до висновку, що «виконуючи своє призначення, українські періодичні і неперіодичні видання фахово-господарських товариств основну увагу приділяли темі сільськогосподарського виробництва. Передовсім, будучи офіційними друкованими органами товариств та об'єднань, редакційні працівники, використовуючи весь арсенал доступних їм творчих прийомів, намагалися дохідливо роз'яснити читачам рішення керівних установ цих товариств, усебічно пропагували їх» (с. 131).

Четвертий розділ «Виховна та просвітницько-освітня функція фахово-господарських видань» (с. 134-177) присвячений дослідженню ліквідації неграмотності та ролі друкованих ЗМІ як складових освітньої функції медіа, вивченню впливу преси на формування людини нової формації, національно свідомого громадянина, європейця.

Загалом підкреслимо, що в роботі основна увага акцентується на тому, що господарська преса Східної Галичини відштовхувалася від того досвіду, якого вдалося набути шляхом узагальнення рис західноєвропейської системи журналістики.

Матеріал проаналізований на відповідному науковому рівні, систематизація та узагальнення отриманих результатів відображають дослідницьку кваліфікацію. Автор дотримується декларованого в методологічному розділі принципу системного комплексного дослідження господарських періодичних видань Східної Галичини. Водночас, варто наголосити на міждисциплінарному характері роботи, оскільки мова йде не

лише про становлення галузевої журналістики, але й про історичні передумови, що спричинили її появу, про політичний контекст її існування і т.д.

Належно оцінюючи дисертацію, не можемо не звернути увагу на такі моменти:

1. Розглядаючи діяльність товариства «Просвіта», Божена Василівна оминає увагою дослідження О. Коновця «Просвітницький рух в Україні ХІХ – першої третини ХХ ст.» (Коновець О. Просвітницький рух в Україні ХІХ – першої третини ХХ ст. : монографія / О. Коновець. – К., 1992.), що детально розкриває сутність і значення функціонування «Просвіт» на теренах України.
2. Аналізуючи періодичні видання господарського спрямування Східної Галичини, варто було би провести паралелі зі специфікою розвитку галузевої (господарської) періодики України періоду національно-визвольних змагань та встановлення радянської влади, оскільки, не зважаючи на те, що територіально Галичина була відмежована від більшої частини України, проте ті процеси, які відбувалися у журналістському житті більшої частини України, мали достатній вплив на формування журналістських систем Галичини, і в тому числі її східної частини.
3. Недостатньо чітко окреслені географічні межі Східної Галичини. Звичайно, побіжно у тексті дисертації вказуються ті регіони, в яких виходили періодичні видання господарського спрямування, проте логіка формування галузевої періодики обраного регіону сприймалася би чіткіше, якби сам регіон набув конкретних територіальних меж.

Однак, зауваження і побажання не впливають на загальну оцінку роботи.

Дисертація Б.В. Іваницької виконана відповідно до вимог нормативних документів, зокрема п. 10 та п. 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, які висуваються до кандидатських дисертацій, оскільки вирішує наукову проблему, отримані результати є обґрунтованими, їх наукова новизна розкрита в основних

положеннях та висновках дисертації, представлена дисертаційна робота безперечно має теоретичну та практичну цінність. Зазначене дає підстави для присвоєння Божені Василівні Іваницькій наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.04 – теорія та історія журналістики.

**Кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент кафедри журналістики
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка**

О.І. Почапська

Вчений секретар університету

Н.Д. Коваленко

Ткаченко В.Г.
Коваленко Н.Д.
засвідчую
Боднар І.Є.
начальника виховного відділу